

Venäjä kriisin jälkeen

Vielä viime vuoden syksyllä odotettiin, että Venäjän kasvu jatkuisi nopeana. Toisin on käynyt. Maan taloutta koskevat odotukset ovat romahtaneet poikkeuksellisen jyrkästi. Syyt tälle eivät ole aivan selvät. Näyttää kuitenkin ilmeiseltä, ettei paluuta nopeaan kasvuun ole odotettavissa. _

Pekka Sutela
Johtava neuvonantaja
Suomen Pankki
pekka.sutela@bof.fi

Venäjä on yhdessä Saksan ja Ruotsin kanssa tärkeimpiä kauppakumppaneitamme. On toivottu, että maa säilyisi maailmantalouden myllerryksissä suhteellisen pienillä

Artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin näkemyksiä.

vaurioilla. Jos se kääntyisi nopeaan investointeihin perustuvaan kasvuun, vientimme hyötyisi välittömästi. Näin Venäjä voisi vetää Suomea ylös taantumasta. Nämä toivot näyttävät liioitelluilta. Jälleenviennistä puhdistettuna Venäjän osuus kokonaisviennistämme on kuitenkin jäänyt alle

kymmenykseen. Venäjän talouskasvu on myös jäämässä kriisin jälkeen viime vuosia alhaisemmaksi.

Kriisi tuli Venäjälle montaa polkua. Öljyn hinnan kääntyessä laskuun kesällä 2008 alkoivat niin Moskovan osakekurs-

sit kuin maan valuuttavarantokin alen-
tua nopeasti (taulukko 1). Pääomavirta,
joka oli osaltaan syöttänyt viime vuosien
kasvupyrahdyistä, kääntyi maasta pois.
Yksityistä ulkomaista velkaa, joka tosin
oli viime vuoden alussakin vain selväs-

Pekka Sutela pohtii, miksi Venäjän kasvu-
dotukset ovat romahtaneet poikkeuksellisen
paljon. Hänen mukaansa maan kasvu tulee
kriisin jälkeen jäämään selvästi viime vuosia
alhaisemmaksi.

ti alle 40 prosenttia kansantulosta, jouduttiin lyhentämään noin 100 miljardilla dollarilla, kun sen uudelleenrahoitus hankaloitui dramaattisesti. Vasta tämän vuoden toisella neljänneksellä nettöpääomavirta kääntyi uudelleen Venäjälle päin. Vaikka virta oli vaatimaton, se osoittaa, että useat venäläiset yritykset ovat edelleen luottokelpoisia. Käytännöllisesti katsoen velattoman valtiotalouden osalta tästä ei koskaan ollutkaan suuria epäilyjä.

Venäjän vienti nojaa öljyyn, kaasuun ja metalleihin, joiden hinnat liikkuvat yhdessä. Kun yksin energiasektori tuottaa korkeiden hintojen vallitessa kaksi kolmasosaa vientituloista, lähes puolet julkisen sektorin tuloista ja ehkä noin neljänneksen kansantulosta, vientihintojen romahtaminen iski lujaa. Federaation budjetti oli koko 2000-luvun ollut roimasti ylijäämäinen, vielä viime vuonna viitisen prosenttia kansantulosta. Kun sekä tulot supistuivat että menoja kasvatettiin elvytystä varten, tämän vuoden toteutuva alijäämä lähestyy kymmentä prosenttia. Vaje rahoitetaan vararahastoista. Ensi vuonna valtio palaa velkamarkkinoille.

Myös vientimäärät ovat supistuneet. Se tapahtui hyvin nopeasti metalleille ja tämän vuoden puolella kaasulle, kun kaasun tuonti keskeisille eurooppalaisille markkinoille on supistunut viidenneksen verran, osin myös kaasukriisien aiheuttamien reaktioiden takia.

Taulukko 1. Rahatalouden kuvaajia.

	2007	2008	2009	Ajalta
Inflaatio, 12-kk, % ¹	11,9	13,3	12	heinäkuu/09
Keskipalkka, \$ ²	550	608	600	kesäkuu/09
Lainakorko, % ²	10,8	15,5	15,9	toukokuu/09
Valuuttavaranto, mrd \$ (sis. kulta)	476,4	427,1	402,0	heinäkuu/09

1 Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos jakson lopussa.

2 Jakson keskiarvo.

Lähteet: Rosstat, Venäjän keskuspankki.

Turvasatamasta kriisitietoisuuteen

Venäjällä, kuten joissakin muissakin maissa, uskottiin alun perin – ainakin julkisissa lausunnoissa, ei välttämättä itse asiassa – maan olevan alkavan kriisin ulottumattomissa, turvasatama. Tälle uskolle oli perustansa. Maan rahoitusjärjestelmä oli pieni ja vähämerkityksellinen niin kotitalouksien kulutukselle kuin yritysten investoinneillekin. Asuntoluottojakaan ei juuri ollut. Ulkomainen velka oli vähäinen, vaikkakin suurelta osin keskittynyt pienelle joukolle yrityksiä ja pankkeja. Viime vuosien hulpeilla vientituloilla oli kasattu merkittävän suuret vararahastot, osa maailman kolmanneksi suurinta valuuttavarantoa. Makrotalouseläminen oli ollut vastuuntuntoista, ja tämän uskottiin jatkuvan.

Venäjän luultiin säästyvän talouskriisiltä, mutta toisin kävi.

Mielä alkusyksyllä 2008 myös ulkopuoliset analytikot – Kansainvälisestä valuuttarahastosta Suomen Pankkiin – uskoivat Venäjän kansantalouden kasvavan tänä vuonna 5–6 prosenttia. Analyysi alkoi kuitenkin muuttua nopeasti,

ja pian viranomaisetkin hyväksyivät ensimmäiset kriisitoimenpiteiden pakettinsa. Ne olivat hyvin samankaltaisia kuin muissakin maissa ja heijastivat kahta uskoa: kriisi on ennen muuta rahoituskriisi, ja likviditeettiä syöttämällä se jäisi lyhyeksi. Talouspolitiikka mitoitettiin tämän uskon mukaiseksi.

Varsinainen kriisitietoisuus nousi Venäjällä vasta loppusyksynä. Silloin alettiin myös keskustella kriisin yhteiskunnallisista ja poliittisista seurauksista. Asiantuntijakeskustelun taso on nyt parempi kuin koskaan ennen maan historian aikana. Se ei kuitenkaan tärkeiden tiedotusvälineiden toiminnan rajoitteen vuoksi tavoita suurta katsoja- ja lukijakuntaa.

Kaksi seikka ansaitsee huomion. Ensimmäinen on, että pääministeri päätti marraskuussa vastoin asiantuntijoiden mielipidettä devalvoida ruplan askeltaen, vähän kerrallaan. Tämä ei ole aikaisemmin onnistunut missään, luohan tällainen politiikka odotuksen valuutan jatkuvasta heikkenemisestä ja siten kutsuu keinotteluun. Myös Venäjällä linja tuli valuuttavarannon kutistumisen mielessä uskottua kalliimmaksi. Mutta ilmeisesti ulkomaisen velan maksamisen ohella pääosa ruplilla ostetuista valuutoista jäi venäläisten taloudenpitäjien haltuun. Näin koko maan ulkomainen maksuasema ei juuri heikentynyt. Ei myöskään syntynyt paniikkeja eikä pankkikriisiä. Kuluvan vuoden alun jälkeen keskuspankki ei ole juuri joutunut puuttumaan valuuttamarkkinoihin. Siirtyminen kahden tavoitteen rahapolitiikasta, jossa tavoitellaan sekä valuuttakurssin vakautta että inflaation alentamista, inflaatiotavoitteen alkaa näyttää mahdolliselta.

Toinen seikka on, että odotettaessa kriisin pitkittymistä on tingitty alun perin tehdyistä talouden tukilupauksista. Keskimäärin valtion tukirahaa on kulutettu noin puolet siitä mitä alun perin odotettiin. Tämä osoittaa, että valtionta-

Taulukko 2. Kokonaistalouden kuvaajia.

	2007	2008	2009, ajalta
BKT, %-muutos	8,1	5,6	-10,1 tammi-kesäkuu/09
Teollisuustuotanto, %-muutos	6,3	2,1	-14,2 tammi-heinäkuu/09
Kiinteät investoinnit, %-muutos	21,1	9,1	-18,2 tammi-kesäkuu/09
Vienti, mrd \$	354,4	471,8	126 tammi-kesäkuu/09
Tuonti, mrd \$	223,5	292,0	82,3 tammi-kesäkuu/09

Lähteet: Rosstat, Venäjän keskuspankki.

louden kestävyyttä korostavat näkökannat ovat Venäjällä edelleen voimissaan.

Vuoden 2009 alussa pessimistiset ennusteet – Venäjän viranomaisista Suomen Pankkiin – olivat painuneet pari prosenttia miinusmerkkisiksi. Kun bruttokansantuote itse asiassa supistui tammi-kesäkuussa runsaat kymmenen prosenttia (taulukko 2), on viime aikoina uskottu vuositason supistumisen olevan kahdeksan prosentin luokkaa.

On itse asiassa hyvä kysymys, miksi näin käy. Perinteisesti ajatellaan, että ennen muuta kulutuksen ja palvelupainotteisen rakennemuutoksen – mutta myös juuri ennen kriisiä nopeasti kasvaneiden investointien – ajama Venäjän kansantalouden potentiaalinen kasvuvauhti olisi ehkä 4-5 prosentin luokkaa. Vientihinnat, siis öljyn, kaasun ja metallien hinnat, heiluttaisivat toteutuvaa kasvua tämän tason ympärillä. Nyt ilmeisesti tiedetään, että öljyn hinta pysyy historiallisesti korkealla tasolla, suunnilleen samana kuin vuonna 2007.

Öljyn kallistuminen vuoden 2007 tasolle ei enää johda 7 prosentin talouskasvuun kuten silloin.

Silloin Venäjä kasvoi seitsemän prosentin vauhtia. Miksi sama hintataso liittyi silloin nopeaan kasvuun, nyt vauhdikkaaseen supistumiseen? Ainakaan Venäjää koskevan keskustelun viittaukset maan poliittisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän tunnettuihin ongelmiin eivät auta. Ne ominaispiirteet eivät ole vuodesta 2007 juurikaan muuttuneet.

Parikin selitystä on tarjolla. Venäjän verojärjestelmän piirteiden takia vientihintojen muutos voi olla tärkeämpi kuin niiden taso. Vientiöljyn rajaveroaste on ollut 90 prosentin tasoa, siis paljon korkeampi kuin keskimääräinen veroaste, sekin kyllä varsin huomattava: 60 prosenttia. Toiseksi investoinnit ovat supistuneet lähes 20 prosenttia. Yksityisten investointien pudotukselle on monta, niin yleiseen epävarmuuteen kuin rahoitukseenkin liittyvää syytä. Ensi vuonna leikataan myös valtion rahoittamia investointeja budjetin tasapainoa silmällä pitäen. Edelleen, vienti kohtaa kansainvälisen taantuman pitkittyessä entistä enemmän määrärajoitteita. On kuitenkin myönnettävä, ettemme vielä loppuun asti ymmärrä, miksi Venäjän talouden kehitys on synkentyt niin nopeasti ja niin paljon.

Venäjän vaihtoehdot

Jos Venäjän talous supistuu tänä vuonna tuoreiden ennustusten mukaisesti ja kääntyy kasvuun tulevana vuonna, lasku

on jyrkkä mutta ei suinkaan vertaansa vailla. On kiintoisaa havaita, että on hyvin monenlaisia jyrkästi supistuvia talouksia: luonnonvaratalouksia kuten Venäjä, rahoitusmarkkinoita kuten Islanti, komponenttien tuottajia kuten Taiwan, logistiikkakeskuksia kuten Singapore ja teknologiaviejiä kuten Saksa ja Suomi. Näiden tapausten erojen ja yhtäläisyyksien selvittäminen tulee askarruttamaan tutkijoita vielä kauan.

Venäjälle ja muutamalle muulle maalle on siis ominaista juuri odotusten raju muutos. Brookings-instituutissa on tehty (Chandy, Gertz ja Linn 2009) mielenkiintoinen laskelma. Kansainvälinen valuuttarahasto arvioi kaksi kertaa vuodessa eri maiden kansantuloa muutama vuosi eteenpäin. Otetaan lähtökohdaksi lokaan 2008 arvot vuoden 2013 kansantulosta. Silloin oltiin vielä optimistisiä. Verrataan niitä huhtikuun 2009 arvioihin samalle vuodelle. Silloin oltiin pessimistisiä. Joidenkin maiden osalta oltaisiin nyt toiveikkaampia, Venäjän osalta vieläkin synkkämielisempiä.

Tulos on, että Venäjän, Ukrainan ja Baltian maiden kohdalta odotukset ovat heikentyneet kaikkein eniten. Niiden huhtikuussa odotettu kansantulo oli suunnilleen viidenneksen pienempi kuin lokakuun odote. Kyse on tietysti vain kahden, kylläkin hyvin informoidun arvion vertaamisesta, mutta suuntaa se osoittaa. Kuten Chandy, Gertz ja Linn sanovat, kyseessä on paradoksi. Nyt on meilläkin kapitalismin kriisi. Kriisin synnyinmaa selviää pienillä kolhuilla. Sen sijaan itäisen Euroopan ja Keski-Aasiankin maat maksavat kriisistä suhteellisesti kaikkein korkeimman hinnan. Kynnikko sanoisi, ettei kukaan koskaan väittänytkaan maailman olevan oikeudenmukainen.

Tämä selittää paljon Venäjän johtajienkin kitkeryydestä. Paljon puhuttu putinilainen yhteiskuntasopimus ("kansaa ei puutu politiikkaan, mutta saa korkeam-

Venäjä kuuluu maihin, joiden kasvuodotukset ovat pudonneet eniten.

man elintason”) on repaleina. Tosin on epäselvää, mitä tämä tilanne merkitsee maassa, jossa ei ole uskottavaa poliittista vaihtoehtoa edustavaa oppositiota, ja niin kutsutun vallan vertikaalin luomisen jälkeen oleelliset tiedotusvälineet, organisointitavat ja mielenilmaisut ovat tehokkaasti hallittuja. Jotkut harvoista jäljellä olevista oppositiohahmoista päättelivät, että on vain kaksi vaihtoehtoa, vapaamieliset uudistukset tai autoritaarisuuden lujittaminen. Tämä tapahtuisi valtaeliitin hajoamisen kautta. Näyttäisi siltä, että paikallaan tarpominen on kuitenkin todennäköisin vaihtoehto.

Tavoite Venäjistä innovaatioyhteiskuntana vuonna 2020 on kriisin jälkeen pelkkä unelma. Tiedetään toki, ettei maa voi elää pelkästään energiaa ja raaka-aineita viemällä. Näiden alojen suora työllisyysvaikutus on vähäinen. Energian maasta otto ja kuljetus työllistävät vain vajaat kaksi prosenttia työvoimasta. Pitämällä kotimaiset energianhinnat alhaisina voidaan tosin tukea suurta määrää muuten kilpailukyvyttömiä työpaikkoja suppean energiasektorin ulkopuolella. Tämä onkin ollut viime vuosiin saakka taloudenpidon kulmakiviä, mutta se on nopeasti muuttumassa kestävämmäksi ratkaisuksi.

Kun talous jälleen palaa kasvuun, vientimäärien ylläpitäminen edellyttää joko perusenergian tuotannon lisäämistä, varsinkin kaasun tuonnin edelleen kasvattamista Keski-Aasiasta, tai kotimaisen energiatehokkuuden kasvattamista. Muistaen, kuinka tehotonta energian

käyttö Venäjällä on, energiatehokkuuden kohentaminen on selvästi lupaavin, mutta se ei ole mahdollinen ilman kovempia budjettirajoitteita, investointeja ja ennen muuta korkeampia hintoja - siis vähäisempiä tukia. Työpaikkojen kilpailukyky kohtaa tällöin aivan uudenlaisen haasteen. Vaihtoehto ovat kasvavat suojamuurit. Venäjän kannanmuutokset Maailman kauppajärjestön jäsenyyden suhteen voidaan hyvin nähdä tässä valossa.

Venäjä oli ennen kriisiä noin maailman kymmenenneksi suurin kansantalous, samaa kokoa Intian ja Meksikon kanssa, vähän pienempi kuin Brasilia. Virallinen, talouspolitiikan keskeisin tavoite on, että Venäjä olisi 2020 viidenneksi suurin kansantalous. Jos toteutuva kehitys vastaa alemmas pudotettuja kasvuodotuksia, tämä tavoite on pelkkä unelma. Vaikutus maan kansainväliseen tavoitteeseen olisi välitön. Venäjä ei voisi palata menneeseen asemaansa suurvaltana.

Maailmantalous kriisin jälkeen

Tiedämme siis jotain siitä, millainen Venäjä ei ole kriisin jälkeen. Mutta mitä se on? Talousopin harrastajien maine tulevaisuuteen näkijöinä on hyvin ansaitulla tavalla keho. Mutta ongelman asettaman haasteen takia on pakko yrittää hakea vastauksia ainakin joistain suunnista. Ensimmäinen askel on kysyä, millainen tulee olemaan maailman Venäjälle antama taloudellinen ympäristö.

2000-luvun suuri kasvusysäys oli poikkeuksellinen, ehkä ainutlaatuinen ihmiskunnan historiassa. Tiedettiin aina, ettei se voi jatkua loputtomiin, mutta kun monet uskoivat sen hiipuvan elintarvikkeiden ja raaka-aineiden hintojen nousuun, tapahtuikin rahoituskriisi. Emme tiedä, miten toipuminen kriisistä tapahtuu. Erilaisia kirjaimia kuten V, W tai L on esitetty kuvaamaan vaihtoehtoisia malleja.

On joka tapauksessa erittäin todennäköistä, että kriisin jälkeinen kasvu on ainakin vuosikausia aiempaa hitaampaa. Inflaatio saattaa keskuspankkien ponisteluista huolimatta kiihtyä talouksiin ladatun likviditeetin ja velkaantumisen vuoksi. Niin kotitalouksilla, yrityksillä kuin valtioillakin on tarve vahvistaa rahoitusasemaansa lainanoton jäljiltä ja kasvavan varovaisuuden takia. Ollaan haluttomampia riskin ottamiseen, ainakin jonkin aikaa. Rahoitusjärjestelmät ovat pienempiä, enemmän kansallisesti rajattuja ja tarkemmin säänneltyjä kuin aikaisemmin. Kansainväliset pääomaliikkeet supistuvat. Osa tarvittavista investoinneista jää tekemättä. Työvoiman syrjäytyminen ja sen laadun rapautuminen ovat kriisin pitkittyessä ilmeisiä uhkia. Yhteiskunnalliset ristiriidat ja poliittinen epävakaus voivat lisääntyä. Onneksi paluu suoraan protektionismiin näyttää hyvin epätodennäköiseltä. Jotain on sentään opittu.

Maailmantalouden vaikutus Venäjälle

Maailmantalouden ensimmäinen vaikutus Venäjälle tulee viennin kautta. Ellei Venäjän vientituotteiden maailmanlaajuinen saatavuus heikkene merkittävästi, hitaamman kasvun pitäisi merkitä, ettei raaka-aineiden äskeiselle hintatasolle palata. Tosin tähän liittyy suuri epävarmuus. On epäselvää, miten öljyn hinnan pysyminen historiallisesti korkealla tasolla nyt, maailmantalouden supistuessa, pitäisi tulkita. Johtuuko se siitä, että öljy on lopullisesti niukkenemassa, vai onko kyse OPECin tuotannonsupistamispolitiikan puremisesta?

Jos oletetaan, että öljyn hinta pysyy lähivuosina suunnilleen nykyisellä tasolla, vaikutukset Venäjälle ovat melkoiset. Vaihtotase on tällä hetkellä edelleen hivenen ylijäämäinen, koska vientitulojen supistumista on vastannut dollarimääräisen

Venäjän tuonti kääntyy jo ensi vuonna kasvuun, mutta se ei ole nopeaa.

tuonnin romahtaminen noin 40 prosenttia. Tuonti kääntyy talouden mukana kasvuun jo ensi vuonna. Ei ole odotettavissa, että tuonnin kasvu olisi nopeaa, mutta sekä investointien tarpeet että uuden keskiluokan palaaminen kulutuksen kasvattamiseen tekevät siitä väistämättömän. Vaihtotase kääntyy siis alijäämäiseksi. Valuuttavaranto – ja ehkä ruplan kurssikin – joutuu tätä kautta paineen alle.

Mutta mitä tapahtuu pääomataseelle? Se on toinen vaikutuskanava. Se, että eräät venäläisyrietykset ovat pystyneet lainaamaan kansainvälisiltä markkinoilta viime kuukausina, on toki hyvä merkki. Kun yksityinen ulkomainen velka on vähäinen ja julkinen velka olematon, on maltilliseen luoton ottamiseen hyvä mahdollisuus. Tarpeen säilyttää maan luottokelpoisuus pitäisi itse asiassa lisätä halua järkipärisen talouspolitiikan jatkamiseen. Toisaalta kansainväliset pääomanliikkeet tulevat kaiken kaikkiaan supistumaan. Venäjä siis kilpailee muiden kanssa niukkenevasta rahoituksesta, ja tämä näkyy luottojen hinnassa.

Suorien investointien määrä riippuu tyystin maan investointiympäristön kehityksestä. Tällä hetkellä merkkejä paremmasta on vaikea nähdä. Muiden pääomanliikkeiden supistuksessa Venäjä kuitenkin tarvitsisi niitä entistä enemmän. Nykyisen vientipohjan ylläpitämisen täytyy olla talouspolitiikan ensisijainen tavoite.

Vientitulot ovat myös keskeinen verotuksen kohde. Yksin öljy toi viime vuonna 28 prosenttia kaikista julkisista tulois-

ta. Tämän vuoden alkupuolella luku oli enää 18 prosenttia. Jos vientihinnat jäävät nykyiselle tasolle, on hyvin vaikea kerätä uudelleen vararahastoa, joka ilmeisesti tulee pääosin käytetyksi tänä ja ensi vuonna.

Rahoituksen niukkeneminen on yksi kriisin peruseurauksista. Venäjän tapauksessa tätä korostaa edelleen se, että päätöksentekijät näyttävät yleisesti katsovan kriisin jälkikäteen oikeuttaneen heidän vuosikymmenen alussa tekemänsä päätöksen, että pääosa paisuneista vientituloista verotettiin vararahastoihin. Linja perustui Putinin hallinnon perustavoitteisiin, suvereenisuuden ja vakauden tavoittelun. Kun perustavaa laatua olevaa poliittista muutosta ei ole odotettavissa, kriisin jälkeen tähän politiikkaan palataan, mutta – jos edellä oletettu on oikein – alhaisemmalla vientitulojen tasolla. Tämä voimistaa paluuta niukkuuden aikakauteen, mikä toisaalta saattaa osaltaan johtaa politiikan palamiseen Venäjälle.

Kotimaiset tekijät näyttävät heikoilta

Se, mitä edellä kirjoitettiin maailmantaloudesta, pätee myös Venäjän sisäiseen kehitykseen. Rahoitussektori jää vuosiksi odotettua pienemmäksi, pääomakan- ta vanhenee ja riskit työvoiman laadun heikkenemiselle ovat ilmeiset. Venäjän tapauksessa tämä liittyy pitkän aikavälin muutostekijöihin. Suuri osa pääomakan- nasta on jo nyt vuosikymmenten takais- ta, ja työvoima supistuu joka tapaukses- sa miljoonan verran vuodessa. Se, missä määrin tämä voidaan ja halutaan korvata maahanmuutolla, on poliittisesti ja sosiaalisesti pitkälti avoin kysymys. Tarjolla on alhaisen ammattitaidon työvoimaa entisen Neuvostoliiton eteläisistä osista. Kun tähän liittyy työkään tulevien venäläisten ikäluokkien raju kutistuminen, tilanne on työvoiman laadun kannalta varsin hankala.

Energiasektorin ulkopuolisten työpaikkojen kilpailukyky on heikko. Se, mitä on olemassa, perustuu tyypillisesti ohimeneviin etuihin. Kotimaiset energian, kuljetusten ja raaka-aineiden hinnat ovat olleet alhaiset, työvoima usein halpaa ja rupla aliarvostettu. Yritysten pääoma on hankittu yksityistämises- sä jokseenkin ilmaiseksi. Kaikki tämä on muuttumassa. Silti viiden keskeisen tuotannonalan työn tuottavuus on nous- sut vuodesta 1999 vuoteen 2007 vain 19 prosentista 26 prosenttiin Yhdysvaltain tasosta (Bakatina et al. 2009). Taso on suunnilleen sama Kiinan ja Intian kans- sa, mutta kustannukset ovat Venäjällä selvästi korkeammat ja muutos on arvat- tavasti ensisijaisesti perustunut kapasiteetin käyttöasteen nousemiseen. Tämä- kään ei voi jatkua.

On vaikea päätellä muuta kuin että Venäjän potentiaalinen kasvuvauhti hidastuu kriisin takia. Presidentti Medvedev ilmaisi äsken saman tiukemmin: nykyinen kehitys vie Venäjän talouden ”umpiku- jaan”.

Viimeaikaiset taloudelliset menestys- tarinat eivät ole perustuneet Medvedev- in ja Putinin kaipaamiin instituutioihin, innovaatioihin, infrastruktuuriin ja inves- tointeihin, vaan ne ovat lähteneet liik- keelle parhaiden tuotteiden ja menetel- mien imitoinnista. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan näy sopivan entisen super- vallan psykologiaan. ■

KIRJALLISUUS

Bakatina, D. et al. (2009), *Lean Russia. Sustaining Economic Growth through Improved Productivity*, McKinsey Global Institute. http://www.mckinsey.com/mgi/publications/lean_russia
Chandy, L. & Gertz, G. & Linn, J. (2009), *Tracking the Global Financial Crisis*, Wolfensohn Center for Development at Brookings. http://www.brookings.edu/reports/2009/05_financial_crisis_linn.aspx